

บทที่ 4

ผลและอภิปรายผล

1, ลักษณะทางพฤกษศาสตร์และสรรพคุณของพืชสมุนไพรในป่าชื้นล้งกาตามแนวทางเดินป่าไป
น้ำตกผาผึ้ง

1.เฟิร์นปีกนก

ชื่ออื่น เฟิร์นปีกนก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pteris semipinnata* L.

ชื่อวงศ์

ลักษณะทั่วไป ลักษณะทั่วไป เป็นเฟิร์นดิน ขนาดกลาง เหง้าสั้นตั้ง หรือล้มเอน ปกคลุมด้วยเกล็ด
พอมเรียว สีน้ำตาลเข้ม แข็ง ขอบสีอ่อนกว่า ก้านใบ ยาวได้ถึง 50 ซม. สีม่วงหรือสีดำบริเวณ โคน
ผิวขรุขระเล็กน้อย เป็นเงามัน ก้านด้านหน้าเป็นร่องเล็ก

สรรพคุณ แก้ไข้ แก้ร้อนใน กระหายน้ำ

3. มะปรางป่า

ชื่ออื่น มะปริง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bouea microphylla* Merr.

วงศ์ Anaceardlaceae

ลักษณะทั่วไป ต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลางสูง 8-20 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลมกว้างๆ หรือบางครั้งเป็นรูปกรวย เปลือกเรียบสีเทาปนดำ มีน้ำยางสีเหลืองเข้ม

ใบ ใบเดี่ยวออกตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ และแต่ละคู่สลับทิศทางการขึ้น ใบอ่อนสีม่วงห้อยย้อยลง รูปขอบขนานหรือรูปหอก กว้าง 2-6 ซม. ยาว 10-20 ซม. โคนใบมนหรือสอบเข้าเล็กน้อย ปลายใบเรียวและเป็นติ่งหู่ๆ เนื้อใบหนาเกลี้ยงเป็นมัน เส้นแขนงใบโค้งขนานกันมี 16-18 คู่ ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นบ้าง ใบแก่มีคราบขาวๆ ก้านใบยาว 1-2 ซม.

ดอก ดอกสีเหลืองอ่อนหรือปนเขียวอ่อน ออกเป็นช่อตามง่ามใบปละปลายกิ่ง มีทั้งดอกแยกเพศและสมบูรณ์เพศ ดอกเพศผู้มีจำนวนมากและขนาดเล็กกว่าดอกสมบูรณ์เพศ กลีบดอกและกลีบรองกลีบดอกมีอย่างละ 4-5 กลีบ โคนกลีบรองกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย เกสรตัวผู้มี 4-5 อัน ก้านอับเรณูสั้นมาก รังไข่ในดอกเพศผู้ไม่มี ส่วนในดอกสมบูรณ์เพศรังไข่เบื้อว หลอดท่อรังไข่สั้นมาก ปลายแยกเป็น 3 แฉก

ผล ลักษณะกลมรีๆ ผิวผลบางมีเนื้อเยื่อหุ้ม ผลแก่สีเหลืองมีรสเปรี้ยวหรือหวาน เมล็ดแข็งมีเลี่ยนมาก เมล็ดในสีม่วง

สรรพคุณ แก้ไข้ แก้อ่อนใน กระจายน้ำ

5. ฟักข้าว

ชื่ออื่น จีกาเครือ ฟักข้าว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Momordica cochinchinensis* Spreng.

ชื่อวงศ์ Cucurbitaceae

ลักษณะทั่วไป ไม้เถาเลื้อย มีหนวดตามลำต้น ใบเดี่ยว เรียงเวียน ผิวใบเกลี้ยง หรือมีขนประปราย กว้าง 10-15 ซม. ก้านใบยาว 5-7 ซม. มีตุ่มประปราย ดอกใหญ่สีขาวครีม ผลกลมยาว ปลายแหลม สีส้มแดง ไม่มีสันมีหนามสั้นๆ ทั่วผล ภายในมีเมล็ดแบนๆ รูปไข่เบี้ยว สีดำ จำนวนมาก พบตามรือกสวน ที่ว่างชุ่มชื้น ทั่วไป

สรรพคุณ ประงาเขียวแก่ไข่ เป็นยาพอกใช้ระหม มาหา แก้มรวงแก่ไอ แก้วคืดวงทวาร

7. มะฝ่อ

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Trewia nudiflora* L.

ชื่อวงศ์ Euphorbiaceae

ลักษณะทั่วไป :มะฝ่อเป็นไม้ต้น ผลัดใบ สูง 20-30 เมตร โคนต้นมีพูพอนแผ่เป็นปีก กิ่งอ่อน ยอดอ่อน และช่อดอก มีขน ใบ เรียงตรงข้าม แผ่นใบเป็นรูปไข่ ใบเดี่ยว ค่อนข้างกว้าง รูปกลมแกมรูปหัวใจหรือรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด กว้าง 8-13 ซม. ยาว 10-22 ซม. โคนใบมนแหลม หรือเว้าเป็นรูปหัวใจ ปลายใบแหลมเป็นหางยาว ขอบใบเรียบคล้ายใบโพ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ยกเว้นที่เส้นใบมีขน ด้านล่างมีขนปกคลุม ดอกช่อ แยกเพศอยู่ต่างต้น ไม่มีกลีบดอก ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อตามง่ามใบ ขนาดเล็ก ผล กลม เป็น น้ำนม มี 1 เมล็ด การขยายพันธุ์ เพาะเมล็ด

สรรพคุณ เปลือกต้มน้ำดื่มเป็นยาเย็น ขับลม แก้ท้องอืด บำรุงร่างกาย แก้อาการร้อนใน กระจายน้ำ

8. มวกขาว

ชื่ออื่น มวกแดง (กลาง), เชือกเขามวก (เหนือ), เถามวกขาว (นครราชสีมา, โคราช)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Xylinbaria minutiflora* Pierre.

ชื่อวงศ์ Apocynaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพรรณไม้เถาเนื้อแข็ง เปลือกนั้นจะเป็นสีน้ำตาลเกือบดำ และจะมีช่องระบายอากาศมีลักษณะเป็นจุดสีขาว ๆ ตามลำต้นอ่อนจะมีขน และภายในจะมีน้ำอย่างมากใบจะมีความกว้างประมาณ 3.5-5 ซม. และยาวประมาณ 5-14 ซม. ลักษณะของใบจะเป็นรูปรี ตรงปลายจะเป็นติ่งแหลมสั้น ๆ หรือจะเรียวและแหลม ส่วนโคนใบนั้นจะกลมหรือเว้าเป็นรูปหัวใจ เนื้อใบจะหนาและแข็ง คล้ายกับแผ่นหนัง มีเส้นใบประมาณ 10-13 คู่ ก้านใบนั้นจะมีความยาวประมาณ 3.5 มม. ดอก : จะออกเป็นช่อตรงยอด ช่อหนึ่งจะมีความยาวประมาณ 5-9 ซม. ดอกจะรวมกันเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ 3-5 ดอก และดอกนั้นจะเป็นดอกสีขาว กลีบรองกลีบดอกจะมีประมาณ 5 กลีบ จะมีลักษณะเป็นรูปไข่ตรงปลายจะมน มีความยาวประมาณ 0.5 มม. ขอบกลีบจะมีขน ส่วนลักษณะของกลีบดอก 5 กลีบนั้นจะเป็นรูปหอกตรงปลายของมันจะแหลม มีความยาวประมาณ 0.5 มม. ส่วนโคนจะเชื่อมติดกันเป็นท่อ มีความยาวเท่ากับกลีบดอก ภายในปากท่อจะเกลี้ยง ก้านดอกมีความยาวประมาณ 2-3 มม.

สรรพคุณ ต้มรับประทานแก้ไข้ แก้ท้องร่วงลงแดง บำรุงโลหิต แก้ไข้เชิงซึม ทำให้คลอดบุตรง่าย ฝนทาแก้ปวดขัด

10.ดาว

ชื่ออื่น ดาว ต้าว ต้นชก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Arenga pinnata* (Wurmb) Merr

วงศ์ Palmae

ลักษณะทั่วไป ต้นดาวชอบขึ้นตามเชิงเขาบริเวณดินร่วน อากาศชุ่มชื้นลักษณะลำต้นตรงดิ่ง ขนาดโตกว่าต้นตาล ใบมีลักษณะเช่นเดียวกับมะพร้าว แต่โตและแข็งแรงกว่า ใบใช้มุงหลังคาบ้าน ก้านใบนำมาเหลารวมทำไม้กวาด เส้นใยที่ลำต้นใช้ทำแปรง ยอดอ่อนที่ขั้วหัวใช้กินแบบผักสด หรือคองเปรี๊ยะเก็บไว้แกงส้มแกงกะทิ ผลดาวออกเป็นทะลาย เนื้อในเมล็ดเรียกว่า ลูกชิดกินได้สดๆ หรืออาจนำไปเชื่อมน้ำตาล เพื่อให้ได้รสอร่อยขึ้น

สรรพคุณ จัดอยู่ในยาบำรุงขนานต่างๆ

11. กำแพงเจ็ดชั้น

ชื่ออื่น ตะลุ่มนง (ราชบุรี), ตาไก่ (พิษณุโลก, นครราชสีมา), น้านอง มะต่อมไก่ (ภาคเหนือ), หลม
นง (ภาคใต้) กำแพงเจ็ดชั้น (ระยอง, ตราด, ประจวบคีรีขันธ์)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Salacia chinensis* L.

ชื่อวงศ์ Celastraceae

ลักษณะทั่วไป ไม้พุ่มรอเลื้อย สูง 2-6 ม. ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี รูปไข่ หรือรูปไข่กลับ ปลาย
แหลมหรือมน โคนสอบ ขอบหยักหยาบๆ ดอกออกเป็นกลุ่มหรือเป็นช่อสั้นๆ ที่ง่ามใบ ดอกเล็ก สี
เขียวอมเหลืองหรือเหลือง กลีบเลี้ยงเล็กมาก กลีบดอก 5 กลีบ รูปไข่ป้อม ผลค่อนข้างกลมหรือรี
เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 ซม. ผลสุกสีแดงหรือแดงอมส้ม มี 1 เมล็ด เมล็ดค่อนข้างกลม
สรรพคุณ แก้เบาหวาน แก้มะเร็ง บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง

12. พญาไฟ

ชื่ออื่น ประดงข้อ พญาไฟ(ไทย) ตีปลีเชือก(ใต้)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper chaba* Hunt

ชื่อวงศ์ Piperaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้เลื้อย มีรากออกตามข้อสำหรับเกาะและพาดพันสิ่งอื่นได้ เถาเป็นไม้เนื้อแข็งมีข้อ โป่งนูน ส่วนของลำต้นค่อนข้างกลมและเรียบ แตกกิ่งก้านสาขามาก ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกแบบสลับ ทั่วใบคล้ายรูปไข่ขอบขนาน หรือรูปไข่เรียว ปลายใบแหลม โคนใบมักมนหรือแหลม เนื้อโคนใบสองข้างไม่เท่ากันดูเบี้ยวๆ ใบหนาและมันคล้ายหนัง ดอก เป็นช่อทรงกระบอก ดอกจะตั้งขึ้น คล้ายคลึงกับดอกชะพลู แต่จะยาวกว่า ดอกออกตรงส่วนยอดของเถา กรือ ตามง่ามใบ ดอกกลมขนาดประมาณ 1 นิ้ว ดอกอ่อนเป็นสีเขียว เมื่อแก่จะกลายเป็นสีส้ม ผล มีขนาดเล็กกลม ฝังตัวแน่นอยู่กับแกนช่อดอกที่อวบน้ำ เมื่ออ่อนสีเขียว แก่จัดเปลี่ยนเป็นสีแดง มีกลิ่นฉุนจัด

สรรพคุณ ผล ใช้ขับระดู แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืด แก้ไอ บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้โรคนอนไม่หลับ แก้ปวดกล้ามเนื้อ

- ใช้ตีผล 2 ผล ฝนกับน้ำมะนาวและแทรกเกลือ 1 - 2 เม็ด ใช้ดื่มเป็นยาขับลม แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้ท้องร่วง ขับเสมหะ เถา ใช้เป็นยาแก้ปวดฟัน ปวดท้อง ราก เป็นยาแก้เส้นอัมพฤกษ์ อัมพาต และ รักษาโคลิกไส้ใหญ่อักเสบ

13. กระพี้จั่น

ชื่ออื่น จั่น ปี่จั่น

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Millettia brandisiana* Kurz

ชื่อวงศ์ Leguminosae-Papilionoideae

ลักษณะทั่วไป ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ผลัดใบ สูง 8 - 20 เมตร เรือนยอดทรงกลม โคนต้นเป็นพุ่มอ่อน เปลือกสีน้ำตาลหรือน้ำตาลเทาแตกเป็นสะเก็ดเล็ก ๆ ตามกิ่งมีรอยแผล ใบป็นใบประกอบรูปขนนก ออกเวียนสลับ มีใบย่อย 7 - 21 ใบ แผ่นใบย่อยรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 1 - 3 เซนติเมตร ยาว 3 - 7 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนมนหรือแหลม แผ่นใบบาง ดอกสีขาวปนม่วง ออกตามกิ่งและง่ามใบ ผลเป็นฝักแบน โคนแคบกว่าปลาย กว้าง 2 - 2.5 เซนติเมตร ยาว 9 - 12 เซนติเมตร เปลือกเกลี้ยงหนาคล้ายแผ่นหนัง ขอบเป็นสัน เมล็ดสีน้ำตาลดำ 1 - 4 เมล็ด

สรรพคุณ เป็นยาบำรุงธาตุ บำรุงกำลัง

14. เข็มป่า

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ixora Cibdela* Craib

ชื่อวงศ์ Rubiaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพรรณไม้ขนาดกลาง ลำต้นใหญ่ประมาณเท่าข้อมือ ลำต้นมีความสูงประมาณ 3 - 4 เมตร ใบมีสีเขียวสดเป็นรูปไข่ยาวๆ ริมขอบใบเรียบ ยาวประมาณ 6 - 18 เซนติเมตร และกว้างประมาณ 2.5 เซนติเมตร ออกดอกตลอดปีและออกดอกเล็กๆ เป็นพวงเหมือนดอกเข็มธรรมดา แต่จะมีดอกเป็นสีขาว ผลมีลักษณะเป็นผลกลมๆ และมีสีเขียว
สรรพคุณ แก้ไข้ในท้อง บำรุงหัวใจ เม็ด แก้วคสีดวงจุมก

15. เถาตะขาบหิน

ชื่ออื่น ตะขาบปิ่นกล้าย, ตะขาบทะยายฟ้า, ตะขาบหิน, ว่านตะขาบ (เชียงใหม่), ปวยเทียงแก้งั่งเช่า, แก้งั่งเช่า (จีน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Muehlenbeckia platycladum* (F.V.Muell.) Beiley

วงศ์ Polygonaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชขนาดเล็กสูง 3-4 ฟุต ต้นแก่โคนสีน้ำตาล ต้นอ่อนสีเขียวแบนเรียบกว้างราวครึ่งนิ้วเป็นปล้องๆ ใบเดี่ยวรูปหอกเล็กๆแหลม มีใบน้อยหรือไม่มีเลย ดอกออกตามข้อ เล็กมากมี 5 กลีบ รูปไข่สีขาว ร่องดอกแดง เขียว ก้านดอกสั้น ผลรสหวาน นิยมปลูกเป็นไม้ประดับลงกระถา

สรรพคุณ ทั้งต้นรสหวานสุขุม แก้ร้อนใน ดับพิษต่างๆ พิษเลือด พิษร้อน พิษฝี แก้ฝีในปอด แก้ไอ เนื่องจากปอด แก้เจ็บคอ เจ็บอก ไข้ภายนอก ระวังปวด แก้โรคผิวหนังเจ็บ ผื่นคัน น้ำเหลืองเสีย งูสวัด ฝีตะมอย

16. หญ้าไฟป่า

ชื่ออื่น จี๊ไฟนกคุ้ม, คิงไฟนกคุ้ม, เคยโป้, โดไม่รู้ล้ม, หญ้าปราบ, หญ้าสามสิบสองหาบ, หนาด, ผา
หนาด, มีแคลน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Elephantopus scaber* Linn.

ชื่อวงศ์ Asteraceae

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ล้มลุก ลำต้นสั้น ใบเดี่ยว เรียงสลับเป็นวง รูปขอบขนานหรือรูปใบหอกกลับ
กว้าง 2-6 ซม. ยาว 10-25 ซม. มักแผ่ราบไปกับผิวดิน ขอบใบหยักฟันเลื่อย ท้องใบมีขนมากกว่า
หลังใบ ดอกช่อ แทงออกจากกลางต้น ก้านช่อแตกแขนงได้ ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีม่วง
ออกเป็นกระจุกที่ปลายก้านดอก ร่องรับด้วยใบประดับแข็ง ผลแห้ง ไม่แตก

สรรพคุณ ใบ ใช้ใบต้มน้ำกินเป็นยาขับปัสสาวะ ขับพยาธิไส้เดือน และกระตุ้นกำหนด

17. มะดูก

ชื่ออื่น มะดูก (ทั่วไป), ขายปลวก (สุราษฎร์ธานี), บักไค้ก (เขมร-สุรินทร์)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Siphonodon celastrineus* Griff.

ชื่อวงศ์ Celastreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพรรณไม้ยืนต้น ลำต้นมีความสูงประมาณ 20-35 เมตร ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับกัน ลักษณะของใบเป็นรูปค่อนข้างรี ปลายใบแหลม โคนใบสอบเข้าหากัน ขนาดใบยาวประมาณ 1.5-9 นิ้ว กว้างประมาณ 1-3.5 นิ้ว เนื้อผิวค่อนข้างหนา ริมขอบใบเป็นหยัก ใบอ่อนเป็นสีเขียวแก่ เมื่อแห้งก็จะเปลี่ยนเป็นสีเขียวมะกอก หรือสีเขียวอมเทา ดอกออกเป็นช่อ มีสีขาวนวล

ลักษณะของดอกมีกลีบรองกลีบดอกอยู่ 5 กลีบ โคนกลีบจะเชื่อมติดกัน ปลายกลีบค่อนข้างมน จะยาวประมาณ 1-2 มม. กลีบดอกเป็นรูปไข่หรือรูปรี มี 5 กลีบ ซ้อนทับกัน มีขนาดกว้างประมาณ 1.7-2.5 มม. ยาวประมาณ 2.2-3.5 มม. กลางดอกมีเกสรเชื่อมติดกันกลีบดอกข้างใน

สรรพคุณ ใช้รากรับประทานเป็นยาบำรุงกระดูก แก้พิษฝึภายในคับพิษในกระดูก น้ำเหลืองเสีย ผื่นคัน โรคผิวหนัง และเส้นเอ็นพิการ แก้มะเร็งกะดทะราด

18. หางไรวาง

ชื่ออื่น กะลำพะยะ เครื่องไหลน้ำ โปตะโกส้า โล่ตัน*

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Derris elliptica* (Roxb.) Benth.

ชื่อวงศ์ Fabaceae

ลักษณะทั่วไป ไม้เถาเนื้อแข็ง ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่เรียงสลับ ยาว 22.5-37.5 ซม. ใบย่อย 9-13 ใบ รูปขอบขนานถึงรูปใบหอกแกมขอบขนาน กว้าง 2.5-3.5 ซม. ยาว 7.5-15 ซม. ปลายใบเป็นติ่งแหลม หลังใบเกลี้ยงท้องใบมีขน ดอกช่อกระจจะยาว 22.5-30 ซม. มีขนสั้นหนานุ่ม กลีบเลี้ยงยาวประมาณ 6 มม. เชื่อมติดกันเป็นรูประฆังมีขน กลีบดอกรูปถั่ว สีชมพู หายากที่เป็นสีขาว ยาวประมาณ 1.5 ซม. กลีบกลางรูปโล่เกสรตัวผู้เชื่อมติดกันเป็นมัดเดียวกัน รังไข่มีขนอูย ฝักรูปขอบขนานถึงรูปใบหอก กว้าง 2 ซม. ยาว 3.5-8.5 ซม. ตะเข็บบนแผ่เป็นปีก มีเมล็ด 1-4 เมล็ด

สรรพคุณ รักษา มะเร็งทุกชนิด

19. ว่านชันหมาก

ชื่ออื่น -

ชื่อสามัญ Chinese Evergreen

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Aglaonema modestum*

ชื่อวงศ์ Araceae

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นกลมสีเขียวออกแดงเรื่อๆ อาจสูงถึง 1 เมตร มียางสีขาว ก้านใบสีเขียว ยาว 8- 10 ซม. ลักษณะด้านบนเป็นร่องเล็กน้อย ด้านนอกกลมมนบริเวณโคนแผ่ ออกเป็นกาบสีเขียวออกแดงเรื่อๆ โอบหุ้มกัน โดยรอบใบรูปรี ขนาดกว้าง 8- 10 ซม. ยาว 15- 20 ซม. ปลายใบมนแหลม โคนใบแคบมน ทางด้านบนเส้นกลางใบเป็นร่องสีเขียวด้านล่างเส้นกลางใบนูน เป็นสัน

สรรพคุณ เป็นยาอายุวัฒนะ แก้เมะเร็งทุกชนิด

20. กระเบียน

ชื่ออื่น กระเบาชาวา กระเบาพนม กระเบาสิง กระเรียน ขี้มอด คมขวาน จ้าเมียง ดอกช้าง บักกราย
พะโลตุ้ม หัวค่าง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hydnocarpus ilicifolius* King

ชื่อวงศ์ Flacourtiaceae

ลักษณะทั่วไป ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ถึงขนาดกลาง ไม้ผลัดใบ ลำต้นส่วนมากตรง เปลือกเรียบ สีเทา ใบเป็นใบเดี่ยว ดัดเรียงสลับ เนื้อใบหนา เกลี้ยงเป็นมัน ปลายใบเรียว ดอกสีเขียวอ่อน เพศผู้และเพศเมียอยู่ต่างดอกกัน ดอกเพศผู้จะออกรวมกันเป็นช่อสั้น ๆ ดอกเพศเมียมักออกเป็นดอกเดี่ยว ๆ ผลกลมแข็ง ผิวมีขนนุ่มเป็นกำมะหยี่สีดำ ผลหนึ่งมีเมล็ด 10-15 เมล็ด

สรรพคุณ รักษาโรคผิวหนัง แก้โรคเรื้อน แก้วณโรค รักษา มะเร็ง

21. กระตังใบ

ชื่ออื่น กระนางใบ (ตราด) กระตังบาย กระถังใบ เจือง เจืองแจ่งม้า ตองค้อม (เหนือ) บังบายตัน (ตรัง)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Leea indica* Merr.

ชื่อวงศ์ Leeaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้พุ่มเตี้ย ต้นที่มีอายุมาก ลำต้น สูงประมาณ 2 – 3 เมตร ใบ เป็นใบประกอบรูปขนนกเรียงสลับ ใบย่อยรูปขอบขนานกว้าง 3-6 เซนติเมตร ยาว 12-18 เซนติเมตร หูใบแผ่เป็นแผ่น คล้ายใบกระท่อม ขอบจักสีเขียวจัดเหลือบขาวมันตามต้นและกิ่ง มีครีบริบโดยรอบ คล้ายฟันเฟืองดอกเป็นดอกช่อ โดยออกบริเวณซอกใบ ก้านดอกมีสีแดง กลีบดอกสีเขียวอ่อนผล สดรูปกลมเป็นสีเขียว เมื่อสุกจะมีสีแดง เมื่อแก่เต็มที่จะเปลี่ยนเป็นสีแดงเข้มหรือม่วงดำ การขยายพันธุ์ โดยการแยกหน่อ และเมล็ดพบในดินร่วนปนทราย บริเวณชายเขา พื้นที่ดอนตลอดจนป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ

สรรพคุณ แก้มะเร็งคุดทะราด หนองใน

22. ยางนา

ชื่ออื่น ยาง ยางขาว ยางแม่น้ำ ยางหยวก ยางนา, ยางกุง, ยางควาย, ยางเนิน, ราชอย, ลอยด์ กาศิล, ขะยาง, เคาะ, จะเตียล, ชันนา ยางตั้ง, ทองหลัก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dipterocarpus alatus* Roxb.ex G.Don

ชื่อวงศ์ Dipterocarpaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ต้น ผลัดใบ สูง 30 – 40 เมตร เปลือกหนาเรียบ สีเทาปนขาว โคนมักเป็นพู ใบ เดี่ยว เรียงสลับแผ่นใบรูปไข่แกมรูปใบหอก กว้าง 8 – 15 เซนติเมตรยาว 20 – 35 เซนติเมตร หูใบหุ้มยอดอ่อน มีขนสีน้ำตาล ดอก สีชมพู ออกเป็นช่อสั้น ๆ ตามง่ามใบตอนปลายกิ่ง ออกดอก มีนาคม – พฤษภาคม เป็นผล เมษายน – มิถุนายน ผล เป็นผลแห้งทรงกลม มีครีบตามยาว 5 คลีบ ปีกยาว 2 ปีก ปีกสั้น 3 ปีก

สรรพคุณ ทำน้ำมันใส่แผล แก้โรคเรื้อน

23. ปรู่

ชื่ออื่น ปรู่ (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ปรู่ ปรู่ ผลู (ภาคกลาง) มะเกลือกา (ปราจีนบุรี) มะดาปรู่ (เชียงใหม่)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alangium salviifolium* (L.f.)Wang., subsp. *hexapetalum* (Lam.)Wang

วงศ์ Alangiaceae

ลักษณะทั่วไป ต้นไม้ เป็นไม้ต้น ขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 5 - 15 ม. ผลัดใบหมดก่อนผลิดอก ลำต้นมักบิด และคดงอ โคนมักเป็นพุ่ม ๆ เรือนยอด โปรง รูปร่างไม่แน่นอนตามกิ่งอ่อนมีหนามยาวและมีใบเล็ก ๆ ออกตามปลายหนาม เปลือกนอก สีเทาหรือสีตาลแดง แตกอ่อนเป็นสะเก็ด เปลือกใน สีเหลืองอ่อน กระพี้ สีเหลืองอ่อน ส่วนแก่น สีน้ำตาลเขียว

ใบ รูปไข่กลับ รูปขอบขนานหรือรูปหอกกลับ เรียงสลับ ขนาด 2 - 7x 5 -15 ซม. โคนใบสอบเรียว ปลายกว้างมีติ่งแหลมสั้น ๆ เนื้อบางเกลี้ยงหรือเกือบเกลี้ยง ขอบใบมักเป็นคลื่น เส้นแขนงใบมี 5 - 7 คู่ เส้นใบย่อยแบบเส้นขึ้นบันไดและเห็นชัดทางด้านท้องใบ ก้านใบ ยาว 0.5 - 1.5 ซม. ใบอ่อน สีเขียวอ่อนใส ใบแก่ สีเขียวเข้ม

ดอก ออกเป็นกระจุก ตามกิ่งเหนือรอยแผลใบ กลีบดอก ยาว 2 - 3 ซม. รูปขอบขนานแคบ ๆ มี 6 กลีบ ดอกตูมขอบกลีบจะประสานกัน เป็นทรงกระบอกยาว ๆ ดอกบานกลีบรองกลีบดอก รูปขอบขนานแคบ ๆ มีขนสีน้ำตาลทางด้านนอก จะแยกแผ่ออกเป็นรูปกังหันในระดับเดียวกัน 6(-5) แฉก กลีบดอกรูปร่างคล้ายกลีบรองกลีบดอก แต่จะม้วนตัวโค้งกลับมาจากโคนก้านดอก เกสรผู้มี 10 - 18 อัน ส่วนผู้มี 12 อัน โคนก้านเกสรมีขนยาว ๆ เกสรเมียเกลี้ยง รังไข่ รูปรี ๆ ภายในช่องเดียว และมีไข่อ่อนหนึ่งหน่วย ดอก สีขาวนวล ๆ ออกเต็มต้นหลังผลัดใบหมด มีกลิ่นหอม

ผล ผลสด รูปกลม หรือรี ๆ ค่อนข้างป้อม ผลอ่อนสีเขียว ขนาด 1.0 x 1.5 ซม. มีเนื้อเยื่อสีแดง ๆ บาง ๆ หุ้มเมล็ดแข็ง ปลายผลยังคงปรากฏ โคนกลีบรองกลีบดอกอยู่มีเมล็ดเดี่ยว เมื่อแก่ ผลไม่แตก แต่จะเป็นร่องตามยาวหลายร่อง ผลแก่ สีดำ มีรสฝาดหวานอมเปรี้ยว หอม กินได้

ระยะเวลาในการออกดอกและเป็นผล ออกดอกและเป็นผลระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ - มีนาคม เป็นผลระหว่างเดือน มีนาคม - เมษายน

การขยายพันธุ์ นิยมใช้เมล็ด ปักชำ หรือตอนกิ่งทำได้

สรรพคุณ เปลือกกราก แก้บิด ขับพยาธิ ทำให้อาเจียน เป็นยาระบาย แก้โรคผิวหนัง ลดไข้ ขับเหงื่อ แก้โรคเข้าข้อ เป็นยาถ่ายน้ำเหลือง บำรุงกำลัง แก้ไอ แก้ลมท้อง ผิดธาตุ บำรุงไฟธาตุ แก้จุกเสียด เปลือกต้น แก้ท้องร่วง แก้หืด แก้ไอ แก้บิดมูกเลือด เนื้อไม้ แก้ริดสีดวงลำไส้ แก้ริดสีดวงทวารหนัก แก่น รสจืดฝาด บำรุงน้ำเหลือง บำรุงกำลัง แก้เสมหะพิการ แก่น้ำเหลืองเสีย ผล บำรุงไฟธาตุ แก้ท้องร่วง ฆ่าพยาธิ แก้จุกเสียด บำรุงธาตุ แก้ลมตะพิ้น

24. พระเจ้า 5 พระองค์

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ DRA-CONTOMELON DAO

ชื่อวงศ์ ANA-CARDICEAE Anacardiceae

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ยืนต้น สูง 20-30 เมตร ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก รูปรีกว้าง มีใบ 6-9 คู่ เมื่อต้นโตเต็มที่จะให้ร่มเงาดีมาก ดอก เป็นสีเหลืองปนเขียว เวลาที่มีดอกจะสวยงามน่าชมมาก “ผล” รูปกลมรีเล็กน้อย แบ่งเป็นพู 5 พู แต่ละพูจะมีรูปคล้ายพระเรียงรอบผลห้าองค์ จึงถูกตั้งชื่อตามลักษณะผลว่า ต้น “พระเจ้าห้าพระองค์”

สรรพคุณ รักษาอาการผื่นคัน แก้มะเร็ง

25. กระเบา

ชื่ออื่น กระเบา (ชุมพร)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hydnocarpus wrayi* King

ชื่อวงศ์ Flacourtiaceae

ลักษณะทั่วไป ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 8-21 ม. ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานแกมรีหรือรูปขอบขนาน ปลายเป็นติ่งแหลมสั้นๆ โคนสอบกว้างถึงมน เบี้ยวเล็กน้อย ขอบเรียบ ดอกแยกเพศ อยู่ต่างต้น ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อกระจุกสั้นๆ ตามง่ามใบช่อละ 2-3 ดอก กลีบเลี้ยง 4-5 กลีบ ก่อนข้างกลม กลีบดอก 7-10 กลีบ สีขาวหรือขาวอมเขียว รูปขอบขนาน เกสรเพศผู้ 15-17 อัน ดอกเพศเมียออกเดี่ยวๆ หรือเป็นคู่ตามง่ามใบ กลีบเลี้ยง กลีบดอก เหมือนกับดอกเพศผู้ รั้งไข่อูรูปไข่ มีขนเหมือนกำมะหยี่สีน้ำตาลอมเหลือง ยอดเกสรเพศเมียใหญ่ แยกเป็น 5 แฉก ผลรูปรีแกมรูปไข่แคบๆ สอบเรียวยาวไปยังปลายทั้งสอง ที่ปลายเป็นจะงอยเปลือกแข็ง มีขนเหมือนกำมะหยี่สีน้ำตาลอมเหลือง เมล็ดมีจำนวนมาก รูปยาวรี ยาวประมาณ 2 ซม.

สรรพคุณ ใช้รักษา มะเร็ง

26. ข่อยหยอง

ชื่ออื่น ข่อยหนาม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Streblus ilicifolius* (Vidal) Corner

ชื่อวงศ์ Moraceae

ลักษณะทั่วไป ข่อยหยองเป็นไม้ต้นขนาดกลาง ไม่มียาง ใบ เรียงเวียนสลับ ใบเดี่ยว ริมขอบใบ เป็นจัก มีหนามแหลมแข็งตามกิ่ง มีถิ่นกำเนิดในภูมิภาคอินโดจีนและมาเลเซีย ในประเทศไทยพบที่จังหวัดสระบุรี และที่เขาคระวาน จังหวัดจันทบุรี ชอบขึ้นตามป่าบนเนินเขา

สรรพคุณ ใช้ปรุงเป็นยาขับปัสสาวะ ขับเมือกในลำไส้รักษาโรคคหัย ไตพิการ รักษา มะเร็ง

27. ตะเคียนทอง

ชื่ออื่น โกกี้ แคน จะเคียน ตะเคียนใหญ่

ชื่อสามัญ Iron Wood

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hopea odorata* Roxb.

ชื่อวงศ์ Dipterocarpaceae

ลักษณะทั่วไป ไม้ต้นขนาดใหญ่ ไม้ผลัดใบ สูง 20 - 40 เมตร ลำต้นเปลาตรง เปลือกหนาสีน้ำตาล มีชั้นสีเหลืองเกาะตามเปลือก ทั่วไป ต้นเล็กเปลือกจะเรียบ แต่เมื่อเป็นต้นใหญ่เปลือกจะแตกเป็นสะเก็ด เรือนยอดเป็นพุ่มทึบกลมหรือรูปเจดีย์ต่ำ ๆ ใบเป็นใบเดี่ยวออกสลับ รูปไข่แกมรูปหอกหรือรูปดาบ ท้องใบจะมีตุ่มคอมเมเชียเกลี้ยง ๆ อยู่ตามง่ามแขนงใบ ดอกเล็กสีขาว ออกเป็นช่อยาว ๆ ตามง่ามใบและปลายกิ่งกลิ่นหอมก้านดอกและกลีบรองกลีบดอกมีขนนุ่มกลีบดอก มีอย่างละ 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกัน ผลกลมหรือรูปไข่เกลี้ยงขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.6 ซม ยาว 1 ซม. ปีกยาว หนึ่งคู่รูปใบพาย ปีกสั้นมีความยาวไม่เกินความยาวตัวผล

สรรพคุณ ใช้รักษามะเร็งทุกชนิด

29. ราชพฤกษ์

ชื่ออื่น กุณ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cassia fistula*

ชื่อวงศ์ Fabaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชพื้นเมืองของเอเชียใต้ ตั้งแต่ทางตอนใต้ของปากีสถาน ไปจนถึงอินเดีย พม่า และศรีลังกา นิยมปลูกเป็นไม้ประดับในพื้นที่เขตร้อนและกึ่งเขตร้อน เจริญเติบโตได้ดีที่สุดในที่โล่งแจ้ง สามารถปลูกได้ทั้งดินร่วนซุย ดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียว ทนต่อความแห้งแล้ง และดินเค็มได้ดี

สรรพคุณ ใช้รักษามะเร็งทุกชนิด

30. อโศกน้ำ

ชื่ออื่น ส้มสุก , ชุมแสงน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Saraca indica* Linn.

ชื่อวงศ์ Leguminosae

ชื่อสามัญ Asoka, Sorrowless Tree

ลักษณะทั่วไป ไม้ต้นสูง 10-15 เมตรต้นใหญ่จะมีเปลือกสีน้ำตาลเรื่อออกดำเรื่อออกคลมที่ใบเป็นใบประกอบมี 2-3 คู่ แต่ละคู่ใบยาว 7-21 x 2.5-7 เซนติเมตร ใบรูปไข่หรือรูปหอกมีก้านใบสั้น ๆ ปลายใบแหลม โคนใบมนเกลี้ยง ใบอ่อนสีขาว ห้อยลงและจะเปลี่ยนเป็นสีเขียวอ่อนและเขียว ดอกออกเป็นพวงสีเหลืองสดถึง สีแดง สีจะค่อย ๆ เปลี่ยนไปตามอายุดอก กลีบรองดอกมี 4 กลีบ รูปไข่กลับแกมขอบขนาน กลีบดอกไม่มี ที่เห็นเป็นกลีบคือกลีบรองดอกซึ่งเรียวยาวเหมือน ดอกเข็ม เกสรตัวผู้ 6-8 อัน ยื่นยาวประมาณ 2 เซนติเมตร ฝักรูปขอบขนานถึงรูปหอกยาว 6-25 เซนติเมตร กว้าง 2-6 เซนติเมตร มีช่อละ 1-2 ฝัก ออกดอกในเดือนมกราคม - เมษายน หลายรุ่น มักจะขึ้นริมน้ำตามป่าปลูกเป็นไม้ประดับ ต้องการแสงแดดจัด ชอบน้ำและความชื้น ปานกลาง

สรรพคุณ แก้ไข้ แก้ร้อนใน กระจายน้ำ

31. หญ้าน้ำดับไฟ

ชื่ออื่น หญ้าน้ำดับไฟ บัวฮาผา กิมฮวยโพเช่า

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lindenbergia philippensis* (cham.) Benth

ชื่อวงศ์ Scrophulariaceae

ลักษณะทั่วไป ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรง สูง ๓๐ - ๑๐๐ เซนติเมตร แตกกิ่งก้านน้อย ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม ปลายใบแหลม ขอบใบเป็นจักเล็กๆ ผิวใบบนมีขนประปราย ด้านล่างมีขนน้อยกว่า ดอกช่อกระจุก ช่อสั้นๆ ออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยเรียงตัวชิดกัน ใบประดับเรียวยาวเล็ก กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ส่วนโคนปลายแยก ๕ แฉก ดอกสีเหลืองกลีบเชื่อมเป็นหลอด ปลายแยกเป็นสองส่วน ส่วนล่างแยกสามแฉก ผลเป็นฝักรูปกลม ปลายแหลม

สรรพคุณ รักษาโรคหัวใจ แก้ผิวหนังอักเสบ ปวดแสบปวดร้อนแก้พิษงูสวัด เริม ไฟลามทุ่ง แก้พิษฝี แผลน้ำร้อนลวก แก้ไข้ แก้ร้อนใน

32. คนทา

ชื่ออื่น คนทา สีพัน สีพันคนทา กะลันทา (ไทย) หนามกะแตง (เลย) มีชี (กะเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน)
จี้ หนามจี้ สีเตาะ (พวยัพ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Harrisonia perforata* Merr.

ชื่อวงศ์ Simaroubaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพรรณไม้พุ่มแกมเถา ลำต้นมีความสูงประมาณ ๓-๖ เมตร ลำต้นนั้นจะโตเท่า
ต้นหมากพิว ของลำต้นจะเป็นสีเทา ๆ มีหนามแหลมและสั้นตลอดทั้งต้นและตามกิ่งก้านใบเป็นใบ
รวมรูปขนนก ส่วนใบย่อยจะเป็นรูปไข่ มีก้านตรงก้านใบ ใบอ่อนนั้นจะมีสีแดง ใบจะมี รสขม
สรรพคุณ ราก จะมีรสเฝื่อนขมใช้ต้มกิน รักษาอาการไข้เพื่อเส้นและเป็นยารักษาอาการท้องร่วง
โรคตาได้ ไข้เหนือ และไข้พิษ

33. ชิงชี

ชื่ออื่น กระดาดขาว กระโรคใหญ่ จิงโจ้ พญาจอม ปลวก แสมซอ กระดาดป่า ค้อนฆ้อง ชายชู้
หมากมก ชีซอ พวงมาระดอ เม็งซอ รัม แส้ฆ่าทลาย หนวดแมวแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Capparis micracantha* DC

ชื่อวงศ์ Capparaceae

ลักษณะทั่วไป ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 1-6 เมตร มีหนามที่กิ่งก้าน ใบเดี่ยว รูปขอบขนาน รูปวงรีหรือรูปไข่ กว้าง 4-10 ซม. ยาว 8-24 ซม. ดอกช่อออกที่ซอกใบหรือกิ่งก้านใกล้ซอกใบ กลีบดอกสีขาว มีแต้มสีเหลือง เมื่อแรกบาน และเปลี่ยนเป็นแต้มม่วงแกมน้ำตาล ผลสดรูปกระสวย กลมหรือทรงกระบอก เมื่อสุกสีแดง

สรรพคุณ ใช้เป็นยาขับลม แก้ไข้ แก้อ่อนใน กระหายน้ำ

34. เถาวัลย์น้ำ

ชื่ออื่น ส้มเสี้ยก (เหนือ), เครือจุ่มจ้ำ (เชียงใหม่), เถาวัลย์ปูน (กรุงเทพฯ), เถาพันช้าย (อุตรดิตถ์),
เครือเขาน้ำ, เคื่อคั่นเขาขันขา, ส้มละออม (พายัพ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cissus repanda* Vahl.

ชื่อวงศ์

ลักษณะทั่วไป เป็นพรรณไม้เถา มีขนาดเล็ก ชอบเลื้อยพาดพันต้นไม้อื่น ๆ และมีมือเกาะคล้ายกับเถา ตำลึง เถานั้นจะมีละอองเป็นสีขาว เกาะจับกันอย่างหนาแน่น จนมองดูเป็นสีนวล ดอกนั้นจะมีลักษณะคล้ายกับดอกเถาคัน

สรรพคุณ ใช้ปรุงเป็นยากิน ขับ เสมหะ แก้ไข้ แก้อ่อนใน กระจายน้ำ

35. หูกวางป่า

ชื่ออื่น โคน ตัดมือ ตัดมือ , ตาปึง , ตาแปห์ , หูกวาง , หลุมบึง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Terminalia catappa* L.

ชื่อวงศ์ Combretaceae

ชื่อสามัญ Bengal Almond, Indian Almond, Sea Almond

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ยืนต้น ผลัดใบ สูง 8-20 เมตร เปลือกเรียบ แตกกิ่งตามแนวนอนเป็นชั้นๆ ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับถี่ตอนปลายกิ่ง แผ่นใบรูปไข่กลับ กว้าง 8-15 เซนติเมตร ยาว 12-25 เซนติเมตร ดอก เล็ก สีขาวนวล ออกเป็นช่อตามง่ามใบ ออกดอกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ผลรูปไข่หรือรูปรีแบนเล็กน้อย กว้าง 2-5 เซนติเมตร ยาว 3-7 เซนติเมตร

สรรพคุณ แก้ไข้ แก้ร้อนใน กระหายน้ำ

36. ชะพลู

ชื่ออื่น ผักปุนา, ผักพลูนก, พลูลิง, ปูลิง, ปูลิงนก, ช้ำพลู

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper sarmentosum* Roxb.

ชื่อวงศ์ Piperaceae

ลักษณะทั่วไป ใบมีลักษณะคล้ายรูปหัวใจรูปทรงคล้ายกับใบพลู แต่มีขนาดใบเล็กกว่า มีสีเขียวเข้มเป็นใบเดี่ยว รสชาติเผ็ดอ่อนๆ ดอกออกบริเวณปลายยอด มีสีขาวอัดแน่นกันเป็นทรงกระบอกขนาดเล็ก ลักษณะคล้ายดีปตีแต่สั้นกว่า

สรรพคุณ แก้ไข้ ขับลม รสเผ็ดร้อน ทำให้เจริญอาหาร ขับเสมหะ ใบชะพลูมีสารเบต้าแคโรทีนสูงมาก

37.ดีหมี

ชื่ออื่น มะดีหมี โตะกาไล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cleidion spiciflorum* (Burm.f) Merr.

ชื่อวงศ์ Euphoblaceae

ลักษณะทั่วไป ต้นดีหมีเป็นไม้ยืนต้นมีดอกสีม่วง ที่กิ่ง ต้นเป็นเกล็ดสีดำ
สรรพคุณ แก้ปวดท้อง,เป็นยาระบาย แก้ไข้ ร้อนใน

38. แดงดง

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Xylia xylocarpa* Taub

ชื่อวงศ์

ลักษณะทั่วไป ผลิตใบหมดทั้งต้น ออกดอกเดือนมีนาคม-เมษายน ติดผลเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน

สรรพคุณ แก้ไข้ ร้อนใน กระหายน้ำ

40. คนทา

ชื่ออื่น คนทา สีพัน สีพันคนทา กะลันทา (ไทย) หนามกะแตง (เลย) มีชี (กะเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน)
จี้ หนามจี้ สีเตาะ (พายัพ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Harrisonia perforata* Merr.

ชื่อวงศ์ Simaroubaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพรรณไม้พุ่มแกมเถา ลำต้นมีความสูงประมาณ ๓-๖ เมตร ลำต้นนั้นจะโตเท่า
ต้นหมากพิว ของลำต้นจะเป็นสีเทา ๆ มีหนามแหลมและสั้นตลอดทั้งต้นและตามกิ่งก้านใบเป็นใบ
รวมรูปขนนก ส่วนใบย่อยจะเป็นรูปไข่ มีก้านตรงก้านใบ ใบอ่อนนั้นจะมีสีแดง ใบจะมี รสขม
สรรพคุณ ราก จะมีรสเฝื่อนขมใช้ต้มกิน รักษาอาการไข้เพื่อเส้นและเป็นยารักษาอาการท้องร่วง
โรคตาได้ ไข้เหนือ และไข้พิษ

41. ตีนนก

ชื่ออื่น ไช้เนา สวองหิน (นครราชสีมา) กาสามปึก (ภาคเหนือ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Vitex pinnata* L. f.

ชื่อวงศ์ Labiatae (เดิมวงศ์ Verbenaceae)

ลักษณะทั่วไป ตีนนกเป็นไม้ต้น ผลัดใบ สูง 5–15 ม. ลำต้นมักคดงอ เปลือกสีเทาแกมเหลือง แตกล่อนเป็นสะเก็ดขาว กิ่งอ่อนเป็นเหลี่ยมสีมูม มีขนสั้นคลุม ใบ ประกอบรูปนิ้วมือ เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ก้านช่อใบยาว 6–12 ซม. มีใบย่อย 3–5 ใบ แผ่นใบย่อยรูปรี หรือรูปรีแกมรูปไข่ กว้าง 2–4 ซม. ยาว 10–25 ซม. ปลายเรียวแหลม โคนสอบแหลมรูปติ่ม ผิวด้านบนเกลี้ยง หรือมีขนตามเส้นใบ ด้านล่างมีขน เส้นแขนงใบย่อย 8–16 คู่ ก้านใบย่อยสั้น ดอก เล็ก สีขาวอมม่วง ออกเป็นช่อแยกแขนงที่ปลายกิ่ง ยาว 15–20 ซม. ผล ก่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. ฝักปิดขั้วผล กว้างประมาณหนึ่งในสี่ของตัวผล ผลแก่สีม่วงคล้ำถึงดำ มี 1 เมล็ด

สรรพคุณ แก้ไข้ ขับระดู แก้อ่อนใน กระจายน้ำ

42. ย่านาง

ชื่ออื่น จอยนาง (เชียงใหม่), เถาย่านาง, เถาหญ้านาง (ไทย)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tiliacora triandra* Diels

ชื่อวงศ์

ลักษณะทั่วไป เป็นพรรณไม้เถา ลักษณะของเถานั้นกลม ๆ เป็นเถาขนาดเล็ก แต่เถานั้นจะยาวพันขึ้นไปตามต้นไม้ หรือตามกิ่งไม้เป็นเถาสีเขียว เมื่อเถานั้นแก่ก็จะเป็นสีคล้ำ ๆ ไปบ้าง ใบมีความยาวประมาณ 7.5-12 ซม. และกว้างประมาณ 4-6 ซม. ส่วนก้านใบนั้นมีความยาวประมาณ 1.5 ซม. ลักษณะของใบจะเป็นสีเขียว รูปไข่ค่อนข้างจะหนา ริมใบจะเรียบ ตรงปลายใบของมันจะแหลม ออกดอกเป็นพวงเล็ก ๆ สีเหลือง และจะมีขนาดโตกว่าเมล็ดงาเล็กน้อย ผลจะโตเท่ามะแว้ง เป็นสีเขียวกลม ๆ แต่ถ้าผลแก่จัดจะเปลี่ยนเป็นสีแดง และผลนั้นก็จะเป็นพวงเหมือนดอก

สรรพคุณ ทำให้แกงมีรสดีขึ้น รากใช้ผสมเป็นยาไม่ผูกและไม่ถ่าย รักษาโรคไข้ทั้งปวงผิดสำแดง

43. นางแย้ม

ชื่ออื่น ส่วนใหญ่ ป้างสมุทร ป้างชะมัด ป้างซ้อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clerodendron fragrans* Vent.

ชื่อวงศ์ Verbenaceae

ลักษณะทั่วไป นางแย้มเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นตรง สูงประมาณ 1-2 เมตร ใบเปื้อนใบเดี่ยว

ลักษณะมนกว้างคล้ายรูปหัวใจ ขอบใบเป็นจัก ก้านใบยาว ดอกออกเป็นช่อที่ส่วนยอด ดอกย่อย

ลักษณะคล้ายดอกมะลิ อัดกันแน่น ดอกมีสีขาว กลิ่นหอม ผลมีเนื้ออ่อน เปลือกหุ้มแยกเป็น 4 กลีบ

สรรพคุณ ใช้เป็นยาแก้พิษเพื่อฝีกาภายใน แก้ร้อนใน กระจายน้ำ

44. มะเขือพวง

ชื่ออื่น มะเขือพวง (กลาง) มะแคว้งกุลา (เหนือ) หมากแข้ง (อีสาน) มะเขือละคร (โคราช) เขื่อน้อย
เขือพวง ลูกแวง เขือเทศ (ใต้) และมะแวงช้าง (สงขลา) เป็นต้น

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Solanum torvum* Sw.

ชื่อวงศ์ Solanaceae

ลักษณะทั่วไป มะเขือพวงมีลักษณะพิเศษบางประการต่างจากมะเขือชนิดอื่น ๆ คือเป็นไม้พุ่มยืน
ต้นข้ามปี ไม่ใช่พืชล้มลุกเหมือนมะเขือชนิดอื่น ๆ นอกจากนั้นยังมีขนาดใหญ่โตกว่ามะเขือชนิด
อื่นๆ ด้วย เพราะมีทรงพุ่มสูงถึงกว่า 1 เมตร ขึ้นไปถึง 2 เมตรทีเดียว

สรรพคุณ ใช้เป็นยาบำรุงกำลัง

45. ชะเป็้ง

ชื่ออื่น กะตอกช้าง ตาโมงปะสี ขลุ่ย (กะเหรี่ยง เชียงใหม่) ทับเป็้ง (สระบุรี) คือคะคาปู (มลายู นราธิวาส) เตน (เลย) เปอควย และทุง (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ฝ้า (เชียงใหม่ ภาคกลาง) ฝ้า ฝ้าขาว ฟ่าขาว (ภาคเหนือ) ฝ้าลาย (ภาคใต้) สักจีโก่ (ลำปาง) เสี่ยม (จันทบุรี) หุควาย (ภาคเหนือ ตรง) หุควายขาว (สุราษฎร์ธานี) หุควายใหญ่ (ชุมพร)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Callicarpa arborea* Roxb.

ชื่อวงศ์ Labiatae (Verbenaceae)

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ต้นสูง 4–12 ม. กิ่งอ่อนค่อนข้างเป็นเหลี่ยมสีมอม มีขนนุ่มสีน้ำตาลอมเทา เปลือกต้นขรุขระมีรอยแตกเป็นร่อง ส่วนต่างๆ เมื่อยังอ่อนอยู่มีขนสีน้ำตาลหรือสีเหลืองปกคลุม ใบ เดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่แกมรูปรี กว้าง 5–12 ซม. ยาว 8–30 ซม. ปลายใบแหลม หรือเรียวแหลม โคนใบแหลม ขอบเรียบ หรือหยัก ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขน เส้นแขนงใบ 8–12 คู่ ก้านใบยาว 2.5–6 ซม. ดอกเล็ก สีม่วงอ่อน ออกเป็นช่อตามง่ามใบ ยาวประมาณ 15 ซม. ผลขนาดเล็ก กลม ผิวเรียบ สีม่วง นํ้ามี 1 เมล็ด

สรรพคุณ เป็นยาบำรุงธาตุ บำรุงกำลัง

46. กำแพงเจ็ดชั้น

ชื่ออื่น ตะลุ่มนก (ราชบุรี), ตาไก่ (พิษณุโลก, นครราชสีมา), น้ำนอง มะต่อมไก่ (ภาคเหนือ), หลุม
นก (ภาคใต้) กำแพงเจ็ดชั้น (ระยอง, ตราด, ประจวบคีรีขันธ์)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Salacia chinensis* L.

ชื่อวงศ์ Celastraceae

ลักษณะทั่วไป ไม้พุ่มรอเลื้อย สูง 2-6 ม. ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี รูปไข่ หรือรูปไข่กลับ ปลาย
แหลมหรือมน โคนสอบ ขอบหยักหยาบๆ ดอกออกเป็นกลุ่มหรือเป็นช่อสั้นๆ ที่ง่ามใบ ดอกเล็ก สี
เขียวอมเหลืองหรือเหลือง กลีบเลี้ยงเล็กมาก กลีบดอก 5 กลีบ รูปไข่ป้อม ผลค่อนข้างกลมหรือรี
เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 ซม. ผลสุกสีแดงหรือแดงอมส้ม มี 1 เมล็ด เมล็ดค่อนข้างกลม

สรรพคุณ แก้เบาหวาน แก้มะเร็ง บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง

47. พญาไฟ

ชื่ออื่น ประดงข้อ พญาไฟ(ไทย) ดิปตีเชือก(ใต้)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper chaba* Hunt

ชื่อวงศ์ Piperaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้เลื้อย มีรากออกตามข้อสำหรับเกาะและพาดพันสิ่งอื่นได้ เถาเป็นไม้เนื้อแข็งมีข้อ โป่งนูน ส่วนของลำต้นค่อนข้างกลมและเรียบ แตกกิ่งก้านสาขามาก ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกแบบสลับ ตัวใบคล้ายรูปไข่ขอบขนาน หรือรูปไข่รียาว ปลายใบแหลม โคนใบมักมนหรือแหลม เนื้อโคนใบสองข้างไม่เท่ากันดูเบี้ยวๆ ใบหนาและมันคล้ายหนัง ดอก เป็นช่อทรงกระบอก ดอกจะตั้งขึ้น คล้ายคลึงกับดอกชะพลู แต่จะยาวกว่า ดอกออกตรงส่วนยอดของเถา กรือ ตามง่ามใบ ดอกกลมनावประมาณ 1 นิ้ว ดอกอ่อนเป็นสีเขียว เมื่อแก่จะกลายเป็นสีส้ม ผล มีขนาดเล็กกลม ฝังตัวแน่นอยู่กับแกนช่อดอกที่อวบน้ำ เมื่ออ่อนสีเขียว แก่จัดเปลี่ยนเป็นสีแดง มีกลิ่นฉุนจัด

สรรพคุณ ผล ใช้ขับระดู แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืด แก้ไอ บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้โรคนอนไม่หลับ แก้ปวดกล้ามเนื้อ

- ใช้ดีผลี 2 ผล ฝนกับน้ำมะนาวและแทรกเกลือ 1 - 2 เม็ด ใช้ดื่มเป็นยาขับลม แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้ท้องร่วง ขับเสมหะ เถา ใช้เป็นยาแก้ปวดฟัน ปวดท้อง ราก เป็นยาแก้เส้นอัมพฤกษ์ อัมพาต และ รักษาโคล่าไส้ใหญ่อักเสบ

48. ไม้แม่กล้า

ชื่ออื่น -

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Polygala crotalarioides*

ชื่อวงศ์ Polygalaceae

ลักษณะทั่วไป กระจายในเอเชียเขตร้อนชื้น โดยพบทั่วไปตามป่าดงดิบ หรือป่าเบญจพรรณที่ค่อนข้างชื้น

สรรพคุณ ทั้งต้นของมันใช้คองเหล้าดื่มแก้ปวดหลังปวดเอวบำรุงธาตุ บำรุงกำลัง